

جاذبه‌ها و ظرفیت‌های گردشگری ساحلی با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی: مورد مطالعه سواحل خلیج فارس، استان بوشهر

غلامرضا مختاری^۱، مجتبی خانی‌زاده امیری^۲، محمدرضاضائی^۳

چکیده

صنعت گردشگری به عنوان یکی از پردرآمدترین صنایع جهان می‌تواند نقش مهمی را در تأمین رشد اقتصادی کشورها ایفا کند و از سوی دیگر رشد اقتصادی نیز می‌تواند با توسعه تسهیلات و زیر بناهای گردشگری موجب توسعه صنعت گردشگری شود. امروزه صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت کارساز با ارزش افزوده نسبتاً چشمگیر در سطح جهان مطرح است به طوری که با ورود یک گردشگر گاهی هشت فرصت شغلی ایجاد می‌گردد، بنابراین با توجه به این که عمده کشورهای جهان پی به اثرات اقتصادی این صنعت برده‌اند برنامه‌هایی در جهت توسعه آن پیش بینی کرده‌اند. کشور ایران با توجه به جذابیت‌های متنوع گردشگری از جمله مناظر طبیعی و چهارفصل، آثار تاریخی و با ارزش، صنایع دستی متنوع و تمدن هفت هزار ساله می‌تواند از مزایای این صنعت بهره‌مند شود. استان بوشهر یکی از قطب‌های گردشگری کشور و یکی از مناطق گردشگری جهان با توجه به سواحل خلیج فارس محسوب می‌شود و این به واسطه قابلیت‌ها و جذابیت‌های نسبتاً چشمگیری است که در این استان وجود دارد. این مقاله با بهره‌گیری از منابع کتاب‌خانه‌ای و به روش تحلیل محتوا به بررسی روند توسعه صنعت گردشگری در خلیج فارس در تحقق اقتصاد مقاومتی پرداخته است.

کلید واژگان: اقتصاد مقاومتی، گردشگر، تسهیلات، خلیج فارس.

۱- کارشناسی مدیریت، mokhtari.baez@gmail.com

۲- کارشناس ارشد علوم اقتصادی، مدرس دانشگاه پیام نور مرکز نیریز، mojtaba.amiri63@gmail.com

۳- دانشجوی دکتری علوم اقتصادی دانشگاه شهید چمران، مدرس دانشگاه پیام نور مرکز بوشهر، mrrezaee891@gmail.com

مقدمه

امروزه صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت کارساز با ارزش افزوده نسبتاً چشمگیر در سطح جهان مطرح است به طوری که با ورود یک گردشگر بعضاً ۸ فرصت شغلی ایجاد می‌گردد، با توجه به این که عمده کشورهای جهان پی به اثرات اقتصادی این صنعت برده‌اند بنابراین برنامه‌هایی در جهت توسعه آن پیش‌بینی کرده‌اند. کشور ایران با توجه به جذابیت‌های متنوع گردشگری از جمله مناظر طبیعی و چهار فصلی، آثار تاریخی و با ارزش، صنایع دستی متنوع و تمدن چهار هزار ساله می‌تواند از مزایای این صنعت بهره‌جوید. استان بوشهر یکی از قطب‌های گردشگری کشور محسوب می‌گردد به طوری که این استان با توجه به سواحل و جزایر و دریا و موقعیت استراتژیک آن یکی از شهرهای گردشگری جهان محسوب می‌شود و این به واسطه قابلیت‌ها و جذابیت‌های نسبتاً چشمگیری است که در این استان وجود دارد.

از زمان‌های گذشته سواحل دریایی دارای ارزش و اهمیت خاصی بوده و محل رشد و شکوفایی تمدن‌ها و مقصد سفرهای بحری بوده است و امروزه نیز نقش و اهمیت سواحل دریا و موقعیت استراتژیک آن به لحاظ مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاحتی و... بسیار آشکار است و سواحل دریا به عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز اقتصادی و صنعتی در رشد و شکوفایی هر کشور مطرح است (ذوالفقاری، ۱۳۸۴).

نواحی ساحلی به سبب کاربری‌ها و نقش‌های حیاتی که در فعالیت‌های اقتصادی انسان دارد بسیار مهم هستند به طوری که حدود ۶۰ درصد جمعیت دنیا در سواحل سکونت دارند به علت تراکم زیاد جمعیت در نواحی ساحلی فشار ناشی از فعالیت‌ها و مداخلات انسان در این نواحی شدیدتر است هم‌چنین به واسطه تداخل سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و طبیعی سیستم‌های مدیریت و کنترل موجود مناطق ساحلی تحت تاثیر فرآیندهای پیچیده‌ای قرار دارند و در حال تغییر و تحول دائمی هستند و عموماً از نظر ساختمانی نیز اکوسیستم پیچیده‌ای را تشکیل می‌دهند بنابراین تصمیم‌گیری و مدیریت سواحل نیازمند دانش و اطلاعات کافی از سواحل می‌باشد.

طول سواحل دنیا مجموعاً ۳۴۰ هزار کیلومتر برآورد می‌شود این ناحیه از نظر تغییرپذیری و تداخل فعالیت‌های انسان، اقتصاد و اکولوژی مهم‌ترین و حیاتی‌ترین ناحیه محسوب می‌شود جنگل، آب‌های ساحلی، تالاب‌ها، تل ماسه‌ها، مواد معدنی، ذخایر هیدروکربنی‌ها، موجودات زنده خشکی و دریایی از مهم‌ترین منابع ساحلی هستند (علیمحمدی سراب و اشرفی، ۱۳۸۴). از طرف دیگر بر اساس پیش‌بینی‌های پوو^۱ ۷۵ درصد جمعیت دنیا تا سال ۲۰۲۰، در ۶۰ کیلومتری از خط ساحل زندگی خواهند کرد

(فلیپ و جونز^۱، ۲۰۰۶) بر این اساس برنامه‌ریزی و مدیریت ساحلی در راستای توسعه پایدار از اهمیت و ضرورت برخوردار است. در میان فعالیت‌های اقتصادی ساحلی، گردشگری ساحلی نیز یکی از بزرگترین فعالیت‌های اقتصادی جهان است که با رشد شتابنده خود به فعالیتی چند منظوره مبدل گشته است به طوری که توسعه گردشگری و تفریحات مربوط به آن از عوامل موثر در شکل‌گیری توسعه نواحی ساحلی و تأمین‌کننده مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی برای جامعه میزبان است (شکرگزار، ۱۳۸۹). مفهوم گردشگری ساحلی طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیت‌های تفریحی را که در نواحی ساحلی و آب‌های نزدیک ساحل روی می‌دهد، در بر می‌گیرد. بر این اساس عرضه محصولات گردشگری ساحلی شامل اسکان، غذاخوری، صنعت محصولات غذایی، خانه‌های دوم و زیرساخت پشتیبان توسعه ساحلی (مثل خرده‌فروشی‌ها، اسکله و تأمین‌کنندگان فعالیت‌ها) را شامل می‌شود (آی بید^۲)، در واقع همان‌گونه که اداره ملی جو اقیانوس ایالات متحده اشاره می‌کند، در میان تمام فعالیت‌هایی که در نوار ساحلی و نزدیکی سواحل اقیانوس صورت می‌گیرد، هیچ‌کدام بیش از گردشگری و تفریح ساحلی از نظر حجم و تنوع در حال افزایش نیست. ماهیت متغیر این بخش و حجم آن، این نکته را که باید برنامه‌ها، سیاست‌ها و طرح‌های دولتی مربوط به گردشگری در سواحل را مورد توجه قرار دهد، الزامی می‌سازد. در واقع تمام مسائل مربوط به سواحل به صورت مستقیم و غیرمستقیم برگردشگری و تفریح در سواحل تأثیر می‌گذارند. آب سواحل، زیستگاه‌های ساحلی بهداشتی و محیط امن و لذت‌بخش، از عوامل اساسی در گردشگری ساحلی موفق می‌باشد. به همین صورت در تجربیات تفریحی منابع زیستی غنی در دریا از اهمیت حیاتی برخوردار هستند. همچنین امنیت در مقابل خطرات ناشی از مخاطرات محیطی سواحل، پیش‌نیاز گردشگری ساحلی پایدار در دراز مدت است (هال و پیگ^۳، ۲۰۰۲). در این مطالعه به روش تحلیل محتوا به بررسی روند توسعه صنعت گردشگری در خلیج فارس در تحقق اقتصاد مقاومتی پرداخته شده است.

مبانی نظری پژوهش

اقتصاد مقاومتی

برای مفهوم اقتصاد مقاومتی در همین مدت زمان کم، تعاریف متفاوتی ارائه شده که هر کدام از جنبه‌ای به این موضوع نگاه کرده‌اند. در این میان، تعریفی که مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان ارائه داده‌اند، عبارت است از: «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد».

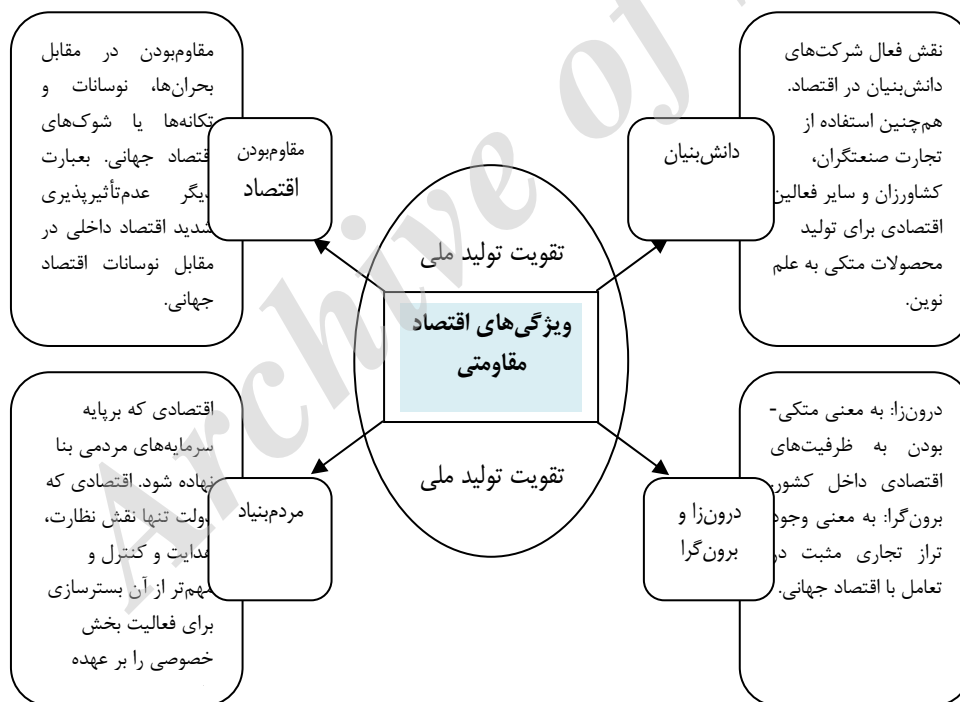
1-Phillips and Jones

2- Ibid

3-Hall and Page

ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی

- آنچه که از بیانات رهبری مستفاد می‌گردد حاوی ویژگی‌های مهم زیر برای اقتصادی مقاومتی است^۱:
- برون‌گرا (تعامل قدرتمند با اقتصاد جهانی)
 - مردم‌بنیاد (سرمایه، نیروی کار و مدیریت از مردم و نظارت و زمینه‌سازی از دولت)
 - عدم قوانین دست و پا گیر و معارض اقتصادی
 - دانش‌محور (نقش فعال شرکت‌های دانش‌بنیان)
 - عدالت‌محور
 - مقاوم‌بودن اقتصاد و تأثیر نپذیرفتن از تکانه‌های اقتصاد جهانی
 - درون‌زا (متکی بر ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل داخلی)
 - تقویت تولید ملی به عنوان ستون فقرات اقتصاد مقاومتی با استفاده از همه ظرفیت‌های دولتی و مردمی

۱- بیانات در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور ۱۳۹۴/۰۲/۰۹، بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۴/۰۱/۰۱، بیانات در دیدار با مردم آذربایجان ۱۳۹۳/۱۱/۲۹، بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۹۳/۰۴/۱۱، بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۳/۰۳/۰۴، بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی

الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی

تقویت تولید ملی که از آن به عنوان ستون فقرات اقتصاد مقاومتی یاد شد؛ مهم‌ترین ملزومه تحقق اقتصاد مقاومتی است. که از سه مجاری زیر حاصل خواهد شد:

- ✓ به کارگیری هر چه بیشتر سرمایه‌ها در تولید به جای واسطه‌گری
- ✓ مصرف هر چه بیشتر تولیدات داخلی به جای مصرف خارجی
- ✓ وضع قوانین حمایتی و حذف قوانین مانع و معارض در رابطه با دو مورد فوق

صنعت گردشگری یکی از مهم‌ترین بسترهای تحقق این امر است. چرا که این صنعت با به کارگیری نیروی کار، سرمایه و جاذبه‌های داخل کشور و متکی به ظرفیت‌های تولیدی درون کشور است. نهایتاً با جمع درآمد‌های گردشگری در سطح ملی، افزایش درآمد در کشور را حاصل خواهد شد.

مبانی نظری گردشگری

از نظر صاحب‌نظران و کارشناسان مباحث اقتصادی، گردشگری یا صنعت گردشگری اساساً یک پدیده اقتصادی است. این از آن جهت است که گردشگری مستقیماً تحت تأثیر وضعیت اقتصادی است و هر تغییری که در وضعیت اقتصادی روی دهد، در میزان تقاضا برای گردشگری اثر می‌گذارد و از سوی دیگر رشد اقتصادی موجب رشد گردشگری می‌شود. در واقع یک نوع ارتباط متقابل بین اقتصاد، سطح توسعه اقتصادی و گردشگری وجود دارد.

نقش اقتصادی صنعت گردشگری بین بخش‌های مختلف اقتصادی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. به طور کلی آثار اقتصادی بهبود و گسترش صنعت گردشگری در بعد ملی و منطقه‌ای رامی‌توان به شرح ذیل دسته‌بندی کرد:

- افزایش نرخ اشتغال
- افزایش صادرات پنهان و کسب درآمد‌های ارزی و بهبود تراز پرداخت‌ها
- افزایش درآمد ملی
- افزایش درآمد دولت
- تشویق فعالیت‌های کارآفرینی
- بهبود ساختارهای اقتصادی

به دلیل رشد گردشگری و مخارج گردشگران، اقتصاد کشور یا منطقه مورد تقاضای گردشگر به صورت متوالی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. تزریق پول مصرفی گردشگران در تأسیسات گردشگری هم‌چون رستوران‌ها، هتل‌ها و... شروع شده و سپس به سایر بخش‌های اقتصادی سرایت می‌کند.

این تأثیر به صورت مستقیم، غیر مستقیم و القایی است. اثرات مستقیم گردشگری از طریق مخارج انجام شده گردشگران به منظور خرید کالاها و خدمات مورد نیاز ایجاد می‌شود. اما به منظور تولید کالاها و خدمات مورد نیاز گردشگران مؤسساتی مانند هتل‌ها، فروشندگان غذا و... مخارجی را به انجام می‌رسانند و هزینه‌هایی را می‌پردازند که به صورت یک فرآیند، چارچوب اقتصادی داخلی را به صوت غیرمستقیم تحت تأثیر قرار می‌دهد. در نتیجه این اثرات مستقیم و غیرمستقیم و هزینه‌ها و مخارج انجام شده توسط گردشگران و مؤسساتی که به گردشگران ارائه خدمت می‌نمایند، درآمدهای ساکنان منطقه مورد تقاضا به صورت دستمزد، حقوق، سود، اجاره بهره تحت تأثیر قرار می‌گیرد. این تغییر درآمد در اقتصاد ملی یا منطقه‌ای روی تولید کالاها و خدمات اثر گذاشته و چرخه‌های بیشتری از فعالیت‌های اقتصادی را ایجاد می‌کند که اثرات القایی نامیده می‌شود.

بر اساس تجربه‌های موجود صنعت گردشگری جریان سرمایه‌ها، درآمدها، هزینه‌ها، تراز پرداخت‌ها و درآمدی دولت‌ها و انباشت سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر قراردادهاست. هم اکنون گردشگری بیش از هر فعالیت اقتصادی دیگر در جهان موجب حرکت سرمایه‌ها و انتقال پول‌ها شده و در واقع درآمدهای حاصل از گردشگری بسیار بیشتر و سریع‌تر از تولید ناخالص ملی و صادرات جهانی و خدمات در جهان رشد یافته است.

نکته قابل اشاره در این جا این است که در ادبیات توسعه دیدگاه‌های منفی در مورد آثار اقتصادی نامطلوب و هزینه‌های اقتصادی گردشگری نیز وجود دارد که به برخی پیامدهای آن از جمله افزایش تورم، افزایش واردات، فصلی بودن و مقطعی بودن تولید، وابستگی اقتصاد ملی یا منطقه‌ای به یک کالا یا خدمات، تأثیر نامطلوب بر تراز پرداخت‌ها، هزینه‌های سنگین ایجاد زیرساخت‌ها و زیر بناها از نظر هزینه‌های فرصتی و تأثیر بر رشد بیش از اندازه نیروی کار شاغل در یک صنعت خدماتی با بهره‌وری اندک می‌توان اشاره کرد.

گردشگری ساحلی

مفهوم گردشگری ساحلی طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیت‌های تفریحی است که در نواحی ساحلی و آب‌های نزدیک آن روی می‌دهد. بر این اساس عرضه محصولات گردشگری ساحلی شامل اسکان، پذیرایی، صنعت محصولات غذایی، خانه‌های دوم و زیرساخت پشتیبان توسعه ساحلی می‌شود. در واقع همان‌گونه که اداره ملی جو اقیانوس ایالات متحده اشاره می‌کند، در میان تمام فعالیت‌هایی که در نوار ساحلی و نزدیکی سواحل اقیانوس صورت می‌گیرد، هیچ‌یک بیش از گردشگری و تفریح ساحلی از نظر حجم و تنوع در حال رشد نیست. ماهیت متغیر این بخش و حجم آن، لزوم توجه به برنامه‌ها، سیاست‌ها و طرح‌های دولتی مربوط به گردشگری در سواحل را

مورد می‌طلبد. در واقع تمام مسائل مربوط به سواحل به صورت مستقیم و غیرمستقیم برگردشگری و تفریح در سواحل تأثیر می‌گذارند. با رشد فعلی گردشگری ساحلی، همه‌ساله به تعداد تفرجگاه‌های جدید در برخی از کشورهای منطقه اضافه می‌شود. این صنعت که اصولاً بر مبنای استفاده از منابع طبیعی، هم‌چون سواحل ماسه‌ای، دریای شفاف، محیط دوست‌داشتنی و... پایه‌گذاری شده، اخیراً تغییر شکل یافته است. هم‌اکنون طیف گسترده‌ای از تسهیلات جدید به منظور ارائه اقامتی آسوده و لذت‌بخش از فعالیت‌های تفریحی متنوع در نواحی ساحلی ایجاد شده‌اند. این تسهیلات که با صرف سرمایه‌های هنگفت توسط انسان‌ها بوجود آمده‌اند، کیفیت گردشگری منطقه در امتداد کرانه دریا را افزایش می‌دهند. گردشگری ساحلی از قدیمی‌ترین انواع گردشگری است. به طوری که سابقه برخی از تفرجگاه‌های ساحلی به قرن ۱۹ باز می‌گردد. در ابتدای امر این فضاها، مختص افرادی بود که تنها برای دیدار از سواحل دریا مراجعه می‌کردند، اما در دهه‌های اخیر بازار گردشگری ساحلی اغلب ترکیبات متنوعی از انواع اقامت و استفاده گردشگران - به ویژه در طول تابستان - تجربه کرده و با رقابتی فزاینده نیازمند سرمایه‌گذاری‌های عمده در زمینه زیرساخت‌ها و ایجاد تسهیلات و حفاظت منابع طبیعی اعم از دریا، سواحل، تالاب‌ها و سایر میراث طبیعی است. امروزه اثرات گردشگری ساحلی به عنوان یکی از عوامل مهم در رشد اقتصادی نواحی ساحلی و جزایر به‌شمار می‌رود. برخورداری از حجم زیاد آب و منابع موجود در آن اهمیت سواحل را دو چندان می‌کند.

فرهنگ گردشگری پذیرنده در استان بوشهر

الف: ضرورت تعریف معیار در ارزیابی فرهنگ گردشگری پذیرنده در استان

بنابه تعاریف کلاسیک، فرهنگ نقشه‌ای از پیش‌آماده و ساخته و پرداخته‌ای است که برخورد افراد یک جامعه را با وضعیت‌های مختلف اجتماعی تعیین می‌کند و از عناصری چون نمادها، زبان، هنجارها، آداب و رسوم، شعائر، قوانین ارزش‌ها ساخته شده است. بدین ترتیب در وهله نخست، در بررسی فرهنگ گردشگری و وجهی از آن یعنی گردشگری پذیرنده، می‌باید به بررسی آن گروه از نمادها، هنجارها، آداب، شعائر و ارزش‌ها پرداخت که در فرهنگ مردم استان به رابطه اجتماعی میهمان-میزبان به طور کلی بر می‌گردد. حتی اگر لازم باشد باید به زبان خاص این فرهنگ نیز توجه کرد، اما فرهنگ جامعه در شرایط کنونی و به نحوی که ناظر و تعیین‌کننده این رابطه است، هم از فرهنگ سنتی تأثیر می‌پذیرد و هم از فرهنگ مدرن و هم از پاره فرهنگ‌هایی تشکیل شده که مختص مناطق، اقوام و اقلیت‌ها و گروه‌های اجتماعی مختلف است. این چندگونگی، تنوع و تفاوت نمادها، ارزش‌ها و هنجارها و شعائر مربوط به فرهنگ جامعه و فرهنگ گردشگری پذیرنده را آشکار می‌سازد. شک نیست که در این جا

نمی‌توان به تفصیل به این وجوه پرداخت. همین قدر باید به لحاظ قدمت این فرهنگ اشاره کرد که در فرهنگ مردم استان، نمونه‌های بیشماری وجود دارد که بیان‌گر ارزش‌ها و باورهایی است که مردم قرن‌ها نسبت به رابطه میهمان و میزبان داشته‌اند. در این باورها، نمادهایی ثابت و مشخص وجود دارند که نقش پایدارشان نشانه اهمیت آن‌ها در زندگی مردم بوده است.

بدون شک این عناصر را نمی‌توان جدا از ویژگی‌های اصلی و تعیین‌کننده این دوره بررسی کرد، ویژگی‌هایی که فرهنگ گردشگری را از دوره‌های پیشین متمایز می‌سازد. این ویژگی‌ها عبارتند از: رشد مناسبات سرمایه‌داری جهانی، توسعه جامعه مدنی، گسترش گردشگری به عنوان یکی از منابع مهم اقتصادی، توسعه فرهنگ مدرن و... بدون وارد شدن به این بحث، همین قدر باید آن‌ها را به عنوان چارچوبی در بررسی عناصر فرهنگ گردشگری در نظر گرفت. همچنین این نکته بی‌اهمیت نیست که در فرهنگ عرفی مردم، هم‌چنان که در برنامه‌ریزی گردشگری، بین گردشگر خارجی و داخلی و حتی گاهی اوقات محلی تفاوت وجود دارد. هنوز در بعضی نقاط استان، برخورد با یک گردشگر محلی یا برخورد با یک گردشگر غیر محلی (چه داخل استان و چه خارج استان) متفاوت است.

ب- معیارهای ارزیابی

به طور کلی، معیارهای گردشگری در استان بوشهر عبارت است از:

- رابطه اصلی میهمان - میزبان و امکان‌های مختلف تغییر آن
- برخوردی که فرهنگ بطور کلی و فرهنگ گردشگری بطور خاص به این رابطه دارد.
- محیط خاصی که این برخورد در آن صورت می‌گیرد.
- بخش‌های متشکله این رابطه که در این جا به پنج بخش تقسیم شده است:
 ۱. برخورد داوولیه (ورود به محل)
 ۲. برخورد پذیرائی
 ۳. برخورد خدماتی
 ۴. برخورد کمک‌رسانی (به ویژه در مواقع بحرانی)
 ۵. برخورد استفاده از منابع

ج: برخورد اولیه (ورود به محل)

ورود به یک محل یا یک محیط گردشگری یکی از مراحل تعیین‌کننده در رابطه میهمان - میزبان است و بانمادها و نشانه‌هایی شناخته می‌شود که خود مبین و راهنمایی به ارزش‌ها و باورهاست که می‌تواند جنبه منفی یا مثبت داشته باشد. در استان، صرف نظرات گردشگرانی که از مرزهای هوایی وارد می‌شوند، نمادهای زیر برای گردشگر اهمیت کلیدی دارند: تابلوهای کیلومترشمار، نام شهر یا

روستا یا منبع گردشگری، تابلوی اطلاعات مختصر درمورد هر محل، کیوسک راهنمای گردشگر، بروشورهای اطلاعاتی، نقشه شهر یا محل، تابلوهای اطلاعات اورژانس‌ها، تابلوهای راهنمای شهری، برخی از این نشانه‌ها در برخی شهرها وجود دارد ولی در رابطه با اطلاعات مربوط به محل یا شهر، کمبودهای اساسی محسوس است. درست است که در برخی ایام مانند نوروز، به یکباره تحولی چشم‌گیر در استقبال از مسافران صورت می‌گیرد (مانند کمیته اسکان مسافران نوروزی) شهرداری بوشهر، با این حال در سایر نقاط، این حداقل امکان هم کمتر وجود ندارد. نماد دیگر برای ورود به محل، ورودی‌های شهر است که فاقد هرگونه نمادی هستند. ورودی هر شهر یا هر محل می‌تواند تأثیر مهم و تعیین‌کننده‌ای بر عواطف گردشگر نسبت به محل داشته باشد.

ح: برخورد پذیرائی

در مرحله بعد برخورد کارکنان هتل‌ها، مسافرخانه‌ها، مهمان‌پذیرها، مدارس ویژه پذیرائی، کمپ‌ها و خانه‌های کرایه‌ای و... خصلت پذیرایی از گردشگران را نشان دهد. که به رضایت‌مندی گردشگران خارجی از رزرواسیون و رفتار کارکنان هتل‌ها منجر می‌شود که در مجموع نسبت بالایی را تشکیل می‌دهد.

در امر پذیرائی برخورد رانندگان (چه فرودگاهی، پایانه‌ای، چه رانندگان تاکسی‌ها و مسافرکش‌ها) جای مهمی دارد. در بخش مشکلات اجتماعی، به موارد متعددی از این دست اشاره شد البته، تعیین کرایه تاحدود زیادی جلوی اجحاف را گرفته ولی برخوردهای زشت و توهین‌آمیز برخی رانندگان اثر سویی برگردشگران دارد. گاهی اوقات آن‌ها از بی‌اطلاعی مسافران، سوء استفاده می‌کنند. در همین زمینه مغازه‌داران و فروشندگان مسایل خاص خود را دارند، به خصوص بخش‌هایی که با فروش سوغاتی هر محل سروکار دارند. گرچه وجود ارگان‌های رسمی کنترل قیمت و کیفیت به خصوص در زمان اوج حضور گردشگری در شهرهای گردشگرپذیر تاحدی نشانه حداقل قدم مثبت به این امر است ولی کافی نیست. رشد فرهنگ پذیرائی توسط کسبه و تولیدکنندگان خود نشانه رشد گردشگری در استان است.

غذا و مسئله تدارک غذا یکی از مسایل کلیدی گردشگران به خصوص در ایام نوروز و یا ایام تابستان را تشکیل می‌دهد. در این مورد به نظر می‌رسد در استان کمبودی که نشانه مضیقہ گردشگران در امر مایحتاج و یا خوردن غذا باشد با توجه به تنوع غذایی و انواع خوراکی‌های دریایی و غذای سالم که از ماهی به دست می‌آید وجود نداشته است.

خ: برخورد خدماتی

اقامت‌گاه (اعم از هتل، مهمان‌پذیر، مسافرخانه، خانه، و اتاق کرایه‌ای) و امکانات (اعم از دستشویی، حمام، تلفن، برق، آب، گاز) مایحتاج (به ویژه نان) جای زباله و خدمات درمانی (دکتر، کیلینیک،

بیمارستان و اورژانس) وجوه کلیدی این بخش را تشکیل می‌دهند. آمار و اطلاعات موجود در این زمینه بخوبی وضعیت استان را منعکس می‌کنند. نکته مهم، عدم تعادلی است که در توزیع این خدمات در نقاط گردشگرپذیر وجود دارد. به عبارت دیگر، اگر در شهرهای بزرگ و قطب‌های گردشگری تا حدودی به این مسائل پاسخ گفته شده است، در شهرهای کوچک به ویژه مراکز و منابع پراکنده گردشگری کمبود این خدمات به خوبی حس می‌شود. بطور کلی شبکه‌ای منظم که در ایام اوج گردشگری در این مناطق مستقر شود و به ارائه خدمات بپردازد، از جمله کمبودهای استان است.

د: برخورد کمک‌رسانی

برخورد کمک‌رسانی به خصوص در مواقع بحرانی و اضطراری چون خرابی اتومبیل، اورژانس، نیروی انتظامی، دسترسی به تلفن، امنیت، اقامت‌گاه، خود یکی از معیارهای باارزش و نیرومندی را در زمینه گردشگرپذیری نشان می‌دهد. بطور کلی این تفکر در فرهنگ مردم استان وجود دارد که در مواقع بحرانی به کمک گردشگر بشتابند. موارد متعددی از این کمک‌رسانی در خصوص خرابی اتومبیل یا رساندن تصادفی‌ها و از سفر بازمانده‌ها و در راه‌ماندگان به جای امن، یا اطلاع‌رسانی به خانواده‌ها و نیروی انتظامی و یا حتی پذیرائی یکی دوساعته یا جادادن شبانه به کسانی که در مضیقه بوده‌اند، مشاهده و گزارش شده است.

ذ: برخورد استفاده از منابع

استفاده از منابع درجایی که منابع در اختیار یک نهاد رسمی است در برخی زمینه‌ها و در برخی ایام نشان از برخوردی غیرگردشگرانه دارد. مثلاً زمانی که در ایام تعطیل ورود به موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، کتابخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی، آثار تاریخی امکان‌پذیر نیست. با توجه به موارد اشاره شده، روشن است که در همه این بخش‌ها به ویژه زمانی که به مردم مربوط می‌شود، گرایش عمومی به پذیرش گردشگر در استان وجود دارد. به عبارت دیگر، این زمینه وجود دارد که رابطه میهمان - میزبان از صورت جدایی و غریبه‌وار خود به راحتی به نزدیکی میهمان و میزبان تبدیل شود و حداقل یکی از تمایلات قوی هر گردشگر از نظر روانی در این رابطه تأمین گردد، هرچند که پیوند عمیق‌تر با فرهنگ و زندگی محلی، تنها بخشی از خواسته یک گردشگر را تشکیل می‌دهد. اما نمی‌توان فراموش کرد که گردشگرپذیری تا حدودی به رفتار و برخورد آن سوی رابطه یعنی گردشگر به ویژه گردشگر خارجی نیز بر می‌گردد.

شناسایی ساختار و منابع عمده اقتصادی استان

تسهیلات اقامتی

امکانات اقامتی - پذیرائی یکی از اجزای تشکیل‌دهنده بسیار مؤثر در نظام فعالیت‌های گردشگری است. این جزء از سیستم، مجموعه خدمات، تسهیلات و تأسیساتی را دربرمی‌گیرد که گردشگران را تعیین نموده و شرایطی را فراهم می‌آورد که بر اساس آن گردشگران وضعیت آسایش مطلوب‌تری را تجربه نمایند.

مجموعه امکانات اقامتی در استان خود به دودسته اصلی تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

- اقامت‌گاه رسمی

- اقامت‌گاه غیررسمی

اقامت‌گاه‌های رسمی مجموعه اقامت‌گاه‌هایی هستند که با مجوز یک دستگاه دولتی و یا نهاد عمومی تأسیس شده و عموماً به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری گزارش عملکرد ارسال می‌نمایند. اقامت‌گاه‌های رسمی خود دارای دو زیر مجموعه هستند که دسته اول فقط به منظور استفاده مسافران و گردشگران احداث شده و شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مهمان‌پذیرها و زائرسراها هستند و دسته دوم اقامت‌گاه‌هایی هستند که ارگان‌ها و نهادهای دولتی و غیر دولتی به منظور فراهم سازی شرایط اقامت مناسب برای کارکنان و مهمانان خود تأسیس نموده و گاه گزارش عملکرد خود را به مراجع ذیصلاح ارسال نمی‌نمایند.

اقامت‌گاه‌های غیررسمی نیز آن دسته از اقامت‌گاه‌هایی هستند که توسط اشخاص حقیقی و معمولاً در ایام پیک مسافرت‌ها بصورت اجاره‌ای در اختیار گردشگران قرار می‌گیرند این دسته از اقامت‌گاه‌ها نیز خود به چهار دسته اصلی خانه‌های اجاره‌ای، ویلاها، باغ‌ها و کمپینگ‌ها تقسیم می‌شوند.

بر اساس سیستم طبقه‌بندی جاری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری هتل‌ها به پنج رده از یک ستاره که خدمات و تسهیلات پایه را ارائه می‌دهند تا هتل‌های ۵ ستاره که خدمات و تسهیلات لوکس نیز به مشتری عرضه می‌دارند، طبقه‌بندی می‌شوند. برطبق داده‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر، ۶ هتل، ۱۳ مهمان‌پذیر و ۱۵ هتل آپارتمان در استان بوشهر وجود دارد. جدول زیر خلاصه‌ای از ظرفیت پایه سه گروه اصلی واحدهای اقامتی استان بوشهر را نشان می‌دهد؛

جدول شماره ۱: ظرفیت واحدهای اقامتی استان بوشهر

نوع واحد	تعداد	درصد	تعداد اتاق	درصد	تعداد تخت	درصد
هتل	۶	۱۷,۶۴	۲۰۴	۲۷,۳۴	۴۴۶	۲۱,۷۵
هتل آپارتمان	۱۵	۴۴,۱۲	۳۴۸	۴۶,۶۵	۹۳۸	۴۵,۷۳
مهمانپذیر	۱۳	۳۸,۲۴	۲۱۲	۲۸,۴۴	۶۶۷	۳۲,۵۲
جمع	۳۴	۱۰۰	۷۶۴	۱۰۰	۲۰۵۱	۱۰۰

مأخذ: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان بوشهر

همان‌طور که ملاحظه می‌شود هتل آپارتمان‌ها با ۴۴ درصد سهم واحدهای اقامتی استان راتشکیل می‌دهند. مهمان‌پذیرها با ۳۸ درصد سهم در جایگاه بعدی قرار دارند. هتل‌ها تنها ۱۷,۶۴ درصد از واحدهای اقامتی را به خود اختصاص داده‌اند. این امر نشان‌دهنده کیفیت نسبتاً خوب واحدهای اقامتی در استان است. که البته در بخش هتل کمبودهایی از لحاظ پراکندگی در استان وجود دارد که می‌بایست با برنامه‌ریزی مناسب و جذب سرمایه‌گذار این کمبود نیز مرتفع شود. لازم به ذکر است هتل‌ها عمدتاً در مرکز استان متمرکز بوده و در شهرستان‌ها تنها یک هتل در شهرستان گناوه وجود دارد. در بخش مهمان‌پذیر نیز کاستی‌هایی از لحاظ قدمت آن‌ها مشاهده می‌شود. در بخش واحدهای اقامتی هتل آپارتمان‌ها از وضعیت خوبی هم به جهت نوساز بودن و هم از نظر پراکندگی شهرستانی برخوردار هستند.

مناطق نمونه گردشگری استان بوشهر

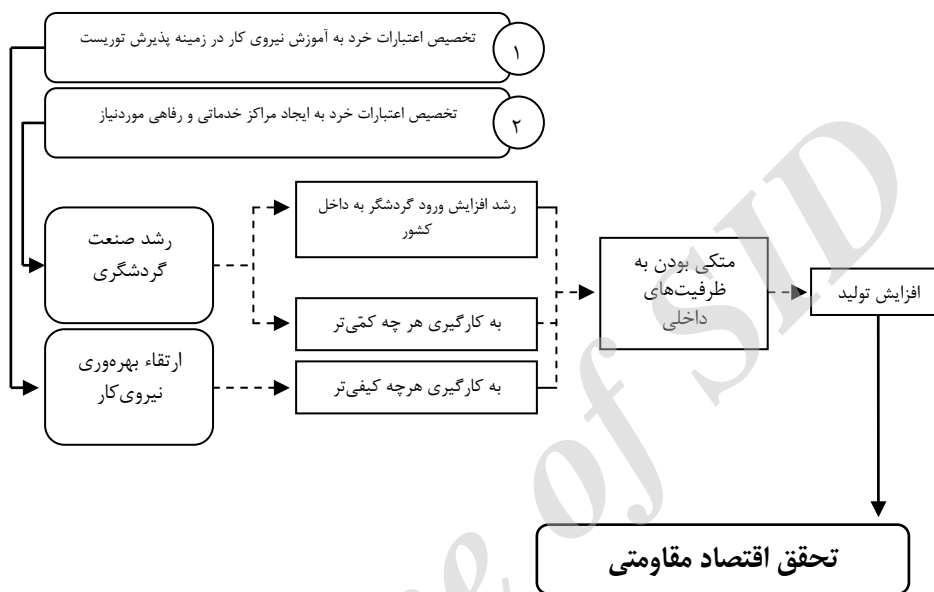
مناطق نمونه گردشگری به محدوده‌های جغرافیایی اطلاق می‌شود که در این محدوده یک یا چند و یا مجموعه‌ای از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی وجود دارد که وجود آن‌ها انگیزه‌ای برای سفر و اقامت گردشگران خواهد بود. برای تعیین محدوده جغرافیایی و تهیه نقشه منطقه با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از عوامل که برای انتخاب منطقه به عنوان منطقه نمونه گردشگری تأثیرگذار بوده است، نیاز به انجام مطالعات پایه تفصیلی است. براساس نتایج مطالعات پایه، مناطق نمونه گردشگری به عنوان یک فرصت سرمایه‌گذاری قابل عرضه برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی خواهد بود. انجام مطالعات پایه و ایجاد زیرساخت‌های اصلی قبل از محدوده جغرافیایی این مناطق به عهده دولت است. مطالعات جامع و تفصیلی به عهده سرمایه‌گذار است. سرمایه‌گذاران پس از اخذ موافقت اصولی اولیه و سپس جواز تأسیس مناطق نمونه از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شش‌ماه فرصت دارند تا نسبت به انجام مطالعات جامع و تفصیلی منطقه اقدام نمایند. در هر مرحله بعد از تصویب مطالعات و نظارت فنی سازمان و حمایت همه دستگاه‌های مرتبط از طریق کارگروه گردشگری و شورای راهبری منطقه اقدامات مطالعاتی و اجرایی خود را اعمال می‌نمایند. در مناطق نمونه گردشگری با حفظ قوانین و مقررات محیط زیست و مناطق طبیعی و سازگار با محیط

براساس مطالعات مصوب می‌توان انواع موضوعات و تأسیسات گردشگری و خدمات وابسته ایجاد نمود. محدوده سرمایه‌گذاری آن از جذب سرمایه‌های کوچک محلی تا سرمایه‌های بزرگ ملی و بین‌المللی خواهد بود، لذا مهم‌ترین ویژگی آن هدایت و مدیریت سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری در منطقه خواهد بود. جدول زیر نشان‌دهنده مشخصات مناطق نمونه گردشگری بوشهر می‌باشد؛

جدول شماره ۲: مناطق نمونه گردشگری استان بوشهر

ردیف	نام منطقه نمونه	شهرستان	نزدیکترین شهر
۱	شهر باستانی سیراف	دشتی	بندرطاهری
۲	شهر باستانی ریشهر	بوشهر	بوشهر
۳	بافت شهر بوشهر	بوشهر	بوشهر
۴	گوردختر	دشتستان	تنگ ارم
۵	خانهرئیسعلی	تنگستان	دلوار
۶	مسجد بردستان	دیر	بردستان
۷	قلعه‌نصوری	دشتی	طاهری
۸	کاخبردکسیاه	دشتستان	برازجان
۹	کشتیرافائل	بوشهر	بوشهر
۱۰	امامزاده عبدالمهیمین	بوشهر	بوشهر
۱۱	عمارت کلاه‌فرنگی بوشهر	بوشهر	بوشهر
۱۲	عمار تگلشن	بوشهر	بوشهر
۱۳	گورستان مهاجمین انگلیسی	بوشهر	بوشهر
۱۴	قبر جنرال	بوشهر	بوشهر
۱۵	عمار تکوتی	بوشهر	بوشهر
۱۶	مدرسه سعادت (با قدمت ۱۲۰ ساله)	بوشهر	بوشهر
۱۷	عمار تملک‌بوشهر	بوشهر	بوشهر
۱۸	منطقه حفاظت شده مند (زیستگاه آهو و جنگل‌های حرا)	دیر	دیر
۱۹	سواحل خلیج فارس (۶۲۵ کیلومتر مرز با خلیج فارس)	اسنان بوشهر	تمامی شهرهای ساحلی
۲۰	آبشار زیرراه	دشتستان	برازجان
۲۱	آبشار فاریاب پشتکوه	دشتستان	تنگ ارم
۲۲	مناطق تفریحی باغشمالی هلیله	بوشهر	بوشهر
۲۳	منطقه حفاظت شده حله	دشتستان	بندر ریگ
۲۴	پارک ملی نیابند	گنگان	عسلویه
۲۵	پناهگاه حیات وحش خارک	بوشهر	خارک
۲۶	پناهگاه حیات وحش کوه‌سیاه	دشتی	خورموج
۲۷	اثر طبیعی ملی گنبد نمکی جاشک (دشتی)	دشتی	خورموج
۲۸	پارک ملی دریایی دیر- نخیلو	دیر	جزیره نخیلو
۲۹	منطقه ویژه اقتصادی پارس جنوبی	عسلویه	عسلویه

در ادامه به بررسی چگونگی اثرگذاری صنعت گردشگری در تحقق اقتصاد مقاومتی پرداخته خواهد شد:

روند اثرگذاری صنعت گردشگری در تحقق اقتصاد مقاومتی

نتیجه‌گیری

در میان فعالیت‌های اقتصادی ساحلی، گردشگری ساحلی نیز یکی از بزرگ‌ترین فعالیت‌های اقتصادی جهان است که با رشد شتابنده خود به فعالیتی چند منظوره مبدل گشته است در واقع مناطق ساحلی یکی از سریع‌ترین نواحی در حال رشد گردشگری به‌شمار می‌آیند. به طوری که توسعه گردشگری و تفریحات مربوط به آن از عوامل موثر در شکل‌گیری توسعه نواحی ساحلی و تأمین‌کننده مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی برای جامعه میزبان است. استان بوشهر به لحاظ قدمت باستانی و تنوع جغرافیایی از همه‌ی گونه‌های گردشگری هم باستانی مانند شهر بوشهر، گور دختر که بنایی با شباهت کامل به بنای پاسارگاد و... هم طبیعی از همه نوع آن ساحل (ماسه‌ای، صخره‌ای و جنگلی)، بیابان و کوهستان و هم صنعتی که مهم‌ترین آن‌ها منطقه ویژه اقتصادی پارس است. به لحاظ همین ویژگی‌ها استان بوشهر یکی از مناطق مستعد برای سرمایه‌گذاری گردشگری خصوصاً اقتصادی است. که با به تصویب رسیدن ایجاد منطقه آزاد تجاری در استان بوشهر فرایند توسعه استان بوشهر تسریع خواهد شد و این استان جایگاه ویژه و باستانی خود

را در امر تجارت دریایی و جذب گردشگر عمدتاً اقتصادی پیدا خواهد کرد. جهت تسریع امر توسعه صنعت گردشگری در استان بوشهر پیشنهاد می‌شود، با توجه به این که عمده گردشگران ورودی جز ایام نوروز اقتصادی بوده و به این منظور وارد استان می‌شوند امکانات اقامتی خصوصاً در بخش بهسازی مهمان‌پذیرها صورت گیرد. به منظور جذب گردشگر طبیعی و تاریخی در مناطقی که این امکان وجود دارد امکانات رفاهی (اقامت گاه، رستوران و ...) ایجاد شود. شهرداری‌ها در صدور مجوز ساخت و ساز سعی کنند نماهایی برای ساختمان‌ها را بپذیرند که با معماری سنتی شهر تطبیق داشته باشد.

Archive of SID

منابع

- ذوالفقاری (۱۳۸۴)، یوسف، مدیریت وساماندهی سواحل درقانون برنامه سوم وچهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی وفرهنگی؛ مجله علمی، تخصصی وتحقیقاتی بندر ودریا. (ویژه نامه مناطق ساحلی یکپارچه کشور) سال بیستم، شماره ۱۲۶ و ۱۲۷.
- سازمان جهانگردی و میراث فرهنگی استان بوشهر (۱۳۹۴).
- علیمحمدی سراب، عباس واشرعی، علی (۱۳۸۴). نقش و ویژگی‌های اساسی سامانه اطلاعات جغرافیایی در مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی کشور ، مجله علمی، تخصصی و تحقیقاتی بندر و دریا (ویژه‌نامه مناطق ساحلی یک‌پارچه کشور) سال بیستم، شماره ۱۲۶ و ۱۲۷.
- Hall. C, Michael and Page, J, Stephen.(2002). The geography of tourism and recreation; Routledge.
- Phillips,M,R and Jones,L,A(2006). Erosion and tourism infrastructure in the coastal zone: problems, consequences and management, Tourism management, 27.

Archive of SID